

Heghnar Watenpaugh
Speech for Armenian Genocide Centennial Commemoration in Istanbul
April 24, 2015

Այսօր հաւաքուած ենք մարդկութեան ամենասէր դէպքերէն մէկուն՝ Հայոց Ցեղասպանութեան 100ամեակը նշելու համար: Ասիկա նաեւ պահ մըն է, երբ աշխարհասփիւռ հայերս կը հռչակենք մեր վերապրումը եւ վերականգնումի մեր կարողութիւնը:

Այսօր այստեղ եմ, որովհետեւ մեծ հօրս մայրը լեռ մը մագլցած է հարիւր տարի առաջ: Ան կ'ապրէր Խտըրպէկ գիւղը՝ Մուսա լեռան շրջանը, Միջերկրական ծովուն դիմաց: Օսմանեան բանակը բռնի զինուորագրած էր անոր ամուսինը, որ երբեք պիտի չվերադառնար: Այնուհետեւ, երբ պետութիւնը գիւղի տեղահանութեան հրահանգը հրապակեց, Խտըրպէկի ժողովուրդը ժողով մը գումարեց՝ իր ընելիքը որոշելու: Գիւղացիներուն մէկ մասը որոշեց ենթարկուիլ հրամանին: Անոնք ճամբայ ելան մահուան քայլարշաւի մը, որմէ քիչեր պիտի վերապրէին:

Բայց հօրենական մեծ մայրս՝ Վարդերը, որ երեք զաւակներու մայր էր, եւ ուրիշ յամառ գիւղացիներ հրահանգին դէմ կանգնեցան: Բարձրանալով իրենց լեռը, Մուսա լեռան հայերը կռուեցան քառասուն օր շարունակ ընդդէմ օսմանեան բանակին, մինչեւ որ, իրենց պաշարը վերջացած ըլլալով, անցնող դաշնակից ռազմանաւ մը հրաշքով զիրենք ազատագրեց:

Նախնիներուս նման, հայ վերապրողները իրենց գիւղը վերստեղծեցին ամէնուրեք՝ իւրաքանչիւր գաղթակայանի, իւրաքանչիւր քաղաքի մէջ, Պէրթութէն մինչեւ Գալիֆօրնիա: Անոնք տնկեցին թթենիներ, նոնենիներ եւ որթատունկեր եւ հաւաքուեցան անոնց շուքին տակ:

Ահա թէ ինչո՛ւ այսօր այստեղ եմ. բոլոր սպաննուողները, բոլոր դիմադրողները եւ բոլոր վերապրողները մեծարելու համար: Այսօր հպարտութեամբ կանգնած եմ ձեր կողքին, մեծ հօրս ծնողներուն՝ Մարգիս Զէյթլեանի եւ Վարդեր Գոճանեանի անունները արտասանելու համար հայերէնով՝ բոլոր խոչընդոտներուն դէմ գոյատեւող մեր գեղեցիկ լեզուով: Անոնց անունները կ'արտասանեմ այս մեծ քաղաքին սրտին մէջ: Քաղաք, ուր հայերը մտածած, գրած, ստեղծագործած ու ապրած են դարերով՝ ցեղասպանութենէն առաջ. քաղաք, ուր փոքր, բայց արժանաւոր եւ թրթռուն հայ համայնք մը ներկայիս կը շարունակէ մեր լեզուն ու մեր արանդութիւնները սորվեցնել իր զաւակներուն:

Մինչդեռ հայերեն կը խօսիմ այս սրբազան օրը Իսթանպուլի սրտին մէջ, կրնամ լսել անցեալի ձայները: Եթէ ուշադրութեամբ մտիկ ընէք, անցեալը անձայն չէ: Նոյնքան վճիտ կը հնչէ, որքան եկեղեցիի մը զանգին ղօղանջը Կիրակի առաւօտեան:

Այս գեղեցիկ երկրին ամբողջ տարածքին հայկական եկեղեցիներ կան: Այսօր մէկ մասը աւերակ է, իսկ ուրիշներ մզկիթներ դարձած են, մարզական ակումբներ, զոմեր եւ ախոռներ: Այսուհանդերձ, անոնք կը պահեն իրենց արժանատրութիւնը եւ մեզ կը զմայլեն իրենց գեղեցկութեամբ: Անոնք ալ վերապրող են: Երբեք թանգարանային ցուցադրութիւններ պիտի չկարենային ըլլալ:

Որովհետեւ եթէ դուք ուշադրութեամբ մտիկ ընէք, պիտի կարենաք լսել անոնց զանգերուն հեռակայ արձագանգը: Երբ զանգերը կը հնչեն Անիի՝ մեր հին թագաւորներուն մայրաքաղաքին հազար ու մէկ եկեղեցիներուն մէջ, միւս բոլոր եկեղեցիները կ'արձագանգեն՝ նախնիներուս փոքրիկ գիւղական եկեղեցիէն մինչեւ Աղթամարի կղզիի Սուրբ Խաչ եկեղեցին եւ մինչեւ վերածնեալ Սուրբ Կիրակոսը Տիարպէքիի մէջ: Իսկ մեր նախնիներուն ձայները կրնան լսուիլ Սասնայ լեռներէն մինչեւ Մշոյ դաշտերը, Զէյթունի սոճիներուն ընդմէջէն եւ նոյնիսկ Տէր Զորի կիզիչ աւազներուն վրայէն:

Անոնք կը կանչեն արդարութեան համար: Մե՛նք կը կանչենք արդարութեան համար: Այսօր այստեղ ենք՝ աշխարհի չորս կողմերէն եկած հայեր եւ բազմազգ քաղաքացիներ, ժխտումի դէմ կանգնելու: Այսօր այստեղ ենք Թուրքիոյ քաղաքացիներու հետ, որոնք մեր կողքին են՝ սրբագրման եւ հատուցման մեր փնտոտութիւն մէջ:

Այսօր այստեղ եմ զուակներուս՝ Արտա Զապէլի եւ Արամ Դաւիթի հետ, որովհետեւ կուզեմ, որ անոնք իրենց պապերուն երկիրը գրկեն: Աշխարհ մը կուզեմ անոնց համար, ուր կարենանք արժանապատուութեամբ, հաւասարութեամբ եւ արդարութեամբ կողք-կողքի կանգնիլ՝ այս երկրի ամբողջ ժողովուրդին եւ աշխարհի բոլոր մարդոց համար:

Բարեկամներ, սկսինք նորէն եւ, հօրենական մեծ մօրս նման, բարձրանանք մեր լեռը: Լսենք ղօղանջող զանգերը որոնք մեզ յառաջ կը մղեն: Աշխատինք միասին՝ արդարութեան համար: